

12 Ar holokaustu un ar ebreju kopienas vēsturi saistītas vietas tūrisma informācijas pieejamības kontekstā

Diāna Popova, Kaspars Strods

Ievads

Starpkaru periodā Latvijā dzīvoja vairāk nekā 93 tūkstoši ebreju (Salnītis, 1936: 91). Laika gaitā daudzās Latvijas pilsētās un ciemos ebreji veidoja ievērojamu daļu no to iedzīvotāju skaita, turklāt atsevišķās vietās, piemēram, Preiļos un Varakļānos, pārsniedza pat pusi iedzīvotāju kopskaita (Salnītis, 1936: 298). Pēc Padomju Savienības īstenotās Latvijas okupācijas 1940. gadā aizsākās jaunā totalitārā režīma represijas pret dažādām sabiedrības grupām. Skaitliski apjomīgās represijas notika 1941. gada 14. jūnijā, kad tika deportēti vairāk nekā 15 tūkstoši vietējo iedzīvotāju (latvieši, ebreji, krievi, poļi u. c.). Tomēr drīz vien, kad 1941. gada vasarā padomju okupāciju nomainīja nacistiskās Vācijas totalitārais režīms, gluži tāpat kā citās vācu okupētajās teritorijās sākās masveida represijas pret vietējo ebreju kopienu. Tajās bojā gāja līdz 70 tūkstoši Latvijas ebreju (Bērziņš, 2023).

Padomju okupācijas gados un īpaši pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas sākās holokausta vietu apzināšana un fiziska iezīmēšana vidē: pieminekļu, memoriālu, piemiņas zīmju u. c. izveide. Padomju ideoloģija gan nepieļāva oficiālajā Otrā pasaules kara piemiņas kultūrā izcelt tieši ebreju kopienas iznīcināšanu kā vienu no galvenajām nacistu režīma zvērībām (Bērziņš, Opperman, 2016). Tāpēc līdz mūsdienām daudzos padomju periodā izveidotajos memoriālos saglabājušies tādi vispārīgi ieraksti kā “mūžīga piemiņa padomju pilsoņiem”, “padomju patriotiem”, “fašisma terora upuriem” u. tml., neminot nacistu īstenoto mērķtiecīgo ebreju, romu un citu grupu iznīcināšanu⁷⁴.

⁷⁴ Izņēmums šajā ziņā, piemēram, ir piemiņas akmens Talsu novada Popervālē, kur 1943.–1944. gadā atradās koncentrācijas nometnes “Kaizervalde” filiāle, kur bija ieslodzīti ebreji no dažādām Eiropas valstīm un padomju karagūstekņi. Šajā vietā pēc kara tika izveidota piemiņas vieta ar uzrakstu latviešu valodā “Šeit sākās Popervāles bijušās koncentrācijas nometnes teritorija, kur vācu fašisti 1943.–1944. g. pazemoja, nežēlīgi mocīja un iznīcināja simtiem ebreju tautības cilvēku no PSRS, Čehoslovākijas, Polijas,

Sākot ar 20. gadsimta 90. gadiem, ebreju kopiena daudzās identificētajās holokausta vietās Latvijā ir radījusi jaunas piemiņas vietas vai papildinājusi padomju periodā izveidotās ar jauniem pieminekļiem. Ņemot vērā, ka Latvijā pirmajā desmitgadē pēc neatkarības atjaunošanas nacistu noziegumi pret ebrejiem oficiālajā publiskajā atmiņas diskursā ieņēma sekundāru vietu, prioritāri pievēršoties padomju režīma represiju un noziegumu izgaismošanai un atcerei (Bērziņš, Opperman, 2016: 29), holokausta vietu identificēšana un piemiņas kultūra palika galvenokārt pašas ebreju kopienas rokās. Tikai ap gadu tūkstošu miju, kad Latvija pretendēja kļūt par Eiropas Savienības un NATO dalībvalsti un starptautiskās prasības radīja nepieciešamību veikt padziļinātu holokausta noziegumu izpēti, izglītošanu par holokaustu skolās un publiskas piemiņas aktivitātes, holokausta atcere Latvijā kļuva institucionalizēta (Bērziņš, Opperman, 2016: 30).

Par nozīmīgāko ebreju kopienas vēstures un holokausta vietu apsekojumu Latvijā uzskatāms Meijera Melera daudzu gadu garumā veiktais pētījums, kas izdots grāmatā “Latvijas ebreju kopienas vēsture un holokausta piemiņas vietas” (2013). Uz tā pamata Latvijas Universitātes Jūdaikas studiju centrs 2013. gadā izveidoja interneta vietni “Holokausta piemiņas vietas Latvijā”, kas kalpo kā tiešsaistes datubāze ar holokausta memoriālo vietu karti un GPS koordinātām (Latvijas Universitātes Jūdaikas studiju centrs, b. g.). Cits vērīgs pētījums ir “Ebreji Latvijā 1941–1945: Vārdi un likteņi”, kur apkopots ebreju kopienai piederīgo saraksts, identificējot viņu likteņus holokausta laikā (University of Latvia Center For Judaic Studies, b. g.).

Šī pētījuma perspektīva saistāma ar ceļotāju interesi par vietām, kas saistītas ar Otro pasaules karu, holokaustu Latvijā un ebreju kopienas vēsturi. Lai arī holokausta vietas primāri ir piemiņas vietas, tomēr arī starptautiskā mērogā daudzas no tām ir kļuvušas par zināmām atmiņas institūcijām, kas uzņem apmeklētājus un izglīto par šo traģēdiju (Beech, 2000). Lai arī tūrisma kā jēdziena konotācija šķietami saistās ar hedonisku izklaidi, tūrisma pētnieki aicina nošķirt dažādas ceļotāju motivācijas un intereses, iedalot atsevišķi tādus “nopietnās atpūtas” veidus kā “kultūras tūrisms”, “mantojuma tūrisms”, arī “tumšais tūrisms” (sk. Light, 2017; McCain, Ray, 2003; Stebbins, 1996; Werdler, 2013). Arī Latvijā tūrisma kontekstā aktuāls ir, piemēram, ebreju mantojuma tūrisms, un Latvijas ebreju kopienas pēcteči, kas mīt ārzemēs, mēdz apmeklēt senču apdzīvotās vietas dažādos Latvijas reģionos, un šīm mērķa grupām tiek izstrādāti arī īpaši tūrisma piedāvājumi (Arfa, 2015; TV Spektrs, 2016). Par

---

Ungārijas un Francijas. Ļaudis! Mums nav tiesību aizmirst, kas ir fašisms.” Sk. <http://memorialplaces.lu.lv/memorialas-vietas/kurzeme/popervale-talsu-novads/>

plašāku ceļotāju interesi par holokausta notikumiem Latvijā liecina, piemēram, arī Rīgas geto un Latvijas holokausta muzeja apmeklētāju skaits – pirms pandēmijas tas bija ap 20 000 cilvēku gadā (Delfi Kultūra, 2021).

Lai izvērtētu, kādā veidā par holokausta liecībām un ebreju mantojumu tiek komunicēts tūrisma kontekstā un kāda ir informatīvā pieejamība par šīm vietām, šis pētījums tika vērsts uz tiešsaistes informatīvo resursu analīzi, raugoties no potenciālā apmeklētāja / tūrista skatupunkta. Balstoties gan uz pieejamo literatūru un avotiem, gan veicot virkni klātienē apmeklējumu dažādās vietās visos Latvijas novados, pētījumā vispirms tika apkopotas holokausta un ar to saistītas simboliskās vietas. Pēc šo vietu apkopojuma tika veikts izvērtējums par informatīvo pieejamību tādās interneta vietnēs, kas kalpo par informācijas avotiem ceļotājiem un citiem potenciālajiem apmeklētājiem. Šajā nodaļā plašāk izklāstīti galvenie secinājumi par to, kādā veidā par holokausta mantojumu tiek runāts Latvijas pašvaldību tūrisma informācijas vietnēs, tāpat tika identificēts, kuras ar ebreju vēsturi un holokaustu saistītas apskates vietas ievietotas starptautiskajā tūrisma interneta resursā “*Tripadvisor*” un par kurām vietām atrodama informācija globālajā tiešsaistes enciklopēdijā “*Wikipedia*”.

Metodoloģija

Lai izvērtētu, kāda informācija par ebreju kopienas vēstures un holokausta piemiņas vietām ir pieejama ceļotājiem un kultūrvēsturisko vietu apmeklētājiem tiešsaistes informācijas resursos, tika analizēts Latvijas pašvaldību un reģionu tūrisma informācijas vietņu, starptautiskas tūristu ieteikumu platformas “*Tripadvisor*” un bezmaksas interneta enciklopēdijas “*Wikipedia*” saturs. Vietējās tūrisma interneta vietnes ir nozīmīgs informācijas avots potenciālajiem ceļotājiem un kalpo kā sava novada virtuālā vizītkarte. “*Tripadvisor*” ir vadošā lietotāju radīta satura platforma tūrisma nozarē, kas ik mēnesi piesaista vairākus simtus miljonus lietotāju (Fileri et al., 2021), savukārt “*Wikipedia*” ir viens no populārākajiem bezmaksas tiešsaistes uzziņu resursiem, un tā šobrīd ir septītā visvairāk apmeklētā interneta vietne pasaulē (Similarweb, 2023).

Lai varētu veikt informācijas resursu apskatu, vispirms tika sastādīts detalizēts holokausta un ar to saistītu simbolisku vietu uzskaitījums, balstoties uz Meijera Melera (Mellers, 2013) pētījumu un interneta vietnes par holokausta piemiņas vietām Latvijā (Latvijas Universitātes Jūdaikas studiju centrs, b. g.). Tās tika iedalītas vairākās apakškategoriās: nogalināšanas vietas, pārapbedīšanas vietas, ieslodzījuma / ciešanu vietas, simboliskās vietas

(piem., sinagogas, muzeju ekspozīcijas, vēsturiskās kapsētas), ar ebreju glābējiem saistītas vietas u. c. Tāpat tika analizēta informācija par to, cik liela ir bijusi ebreju kopiena attiecīgajā apdzīvotajā vietā pirms Otrā pasaules kara, kāda veida ar holokaustu saistītas vietas atrodas šajā novadā un vai piemiņas vietas ir fiziski iezīmētas dabā.

Informatīvās pieejamības analīze interneta vietnēs notika divos posmos. 2021. gada janvārī un februārī tika identificēts, vai par holokaustu un ar to saistītām simboliskām vietām ir pieejama informācija tiešsaistes uzziņu resursu vietnēs “Wikipedia” un “Tripadvisor”, kā arī veikta pirmreizējā pašvaldību vietņu tūrisma sadaļu un tūrisma vietņu analīze. 2022. gada februārī un martā vēlreiz tika detalizēti analizētas Latvijas tūrisma informācijas vietnes, lai izvērtētu, kādā veidā tajās tiek vēstīts par ebreju kopienas vēsturi un ar holokaustu saistītām vietām.

Pētījuma ierobežojošie faktori

Holokausta piemiņas vietu apzināšana Latvijā turpinās, un kopš 2013. gadā iznākušā M. Melera pētījuma to skaits ir pieaudzis. To apliecina fakts, ka pēdējos gados atrastas jaunas holokausta nogalināto ebreju vietas, piemēram, 2022. gadā Baldones mežā identificēta vieta ar vismaz 35 vietējo ebreju mirstīgajām atliekām (Sprūde, 2022), savukārt esošajās vietās tiek izvietoti jauni pieminekļi. Piemēram, 2020. gada oktobrī šāds objekts atklāts Aknīstē, godinot holokausta nogalinātos ebrejus (Vessele, 2020), savukārt Cēsīs 2022. gada vasarā tika realizēts vides mākslas darbs “viens deviņi četri viens ceļš”, iezīmējot ielas, kurās pirms holokausta dzīvoja ebreji (Gabrāns, 2022). Arī starptautiskā līmenī parādās jaunas piemiņas vietas. Viena no tādām ir 2018. gadā Rīgā Vecās ebreju kapsētas teritorijā atklātais piemineklis bojāgājušo Ungārijas ebreju sievietēm piemiņai (Rīgas dome, 2018). Tādējādi, iespējams, ka pilnīgi visas ar ebreju kopienas un holokausta piemiņu saistītās vietas pētījuma laikā nav tikušas fiksētas.

Lai arī holokausta vietu iezīmēšana joprojām tiek īstenota ar jaunu memoriālu un piemiņas vietu ierīkošanu, veicinot komemorācijas kultūru un izglītojot plašāku sabiedrību par Latvijas teritorijā veiktajiem nacistu un viņu sabiedroto noziegumiem, virkne piemiņas vietu ir nomaļas, grūti atrodamas un fiziski sasniedzamas, informācijas par tām pašvaldību tūrisma informācijas vietnēs nav vai ir ļoti nepilnīga, tās nav iezīmētas kartēs vai navigācijas lietotnēs, kā arī trūkst fizisku norāžu uz šīm vietām uz autoceļiem (piemēram, ceļazīmju Nr. 631 “Ievērojama vieta” un Nr. 706 “Virziena

rādītājs”)⁷⁵. Tāpat trūkst plašākas vēsturisko notikumu interpretācijas un informācijas pašās piemiņas vietās, kas palīdzētu apmeklētājiem labāk izprast tur notikušo.

Arī apsekojot memoriālās vietas klātienē, pētniekiem (līdz ar to arī potenciālajiem vietu apmeklētājiem / ceļotājiem) radās problēmas ar vairāku vietu atrašanu dabā. Nacistu mērķtiecīgā ebreju iznīcināšana parasti notika nomaļās vietās, mežu masīvos ārpus pilsētu un ciemu centriem, taču arī mūsdienās uz šīm piemiņas vietām reti ir izvietotas norādes vai ceļazīmes. Lai arī daudziem objektiem ir zināmas GPS koordinātas (Latvijas Universitātes Jūdaiķas studiju centrs, 2022), meklējot šīs vietas dabā, ne vienmēr šie mērījumi ir precīzi, sevišķi mežainos apvidos, tādējādi apgrūtinot vietu uzmeklēšanu.

Internetā pieejamo resursu analīzē jāņem vērā, ka digitālās vides dinamiskuma un regulārās atjaunošanas dēļ kopš pētījuma veikšanas brīža ir notikušas izmaiņas tūrisma vietņu informatīvajā saturā. Tāpēc šajā pētījumā fiksētie dati atbilst situācijai, kāda tā bija 2021. gada sākumā (“*Tripadvisor*” un “*Wikipedia*” vietnē) un 2022. gada sākumā Latvijas pašvaldību tūrisma informācijas oficiālajās vietnēs, kas ir arī bijušas pakļautas izmaiņām, ko ieviesa administratīvi teritoriālā reforma pēc 2021. gada 1. jūlija (Ministru kabinets, 2021).

Holokausta piemiņas vietas Latvijā

Analizējot ebreju apdzīvotās vietas Latvijā un to īpatsvaru dažādos reģionos, par pamatu datu analīzei tika izmantoti 1935. gada tautas skaitīšanas dati, ko savā pētījumā izmantojis arī M. Melers (2013). Pilsētās, kurās atrodas visvairāk holokaustam veltīto piemiņas vietu, korelē ar datiem par starpkaru periodā ebreju visblīvāk apdzīvotajām vietām – Rīga (43 672), Daugavpils (11 106), Rēzekne (3342), Liepāja (7379) (Salnītis, 1936: 297; Melers, 2013: 284, 75, 263) u. c. Šāda likumsakarība redzama, arī raugoties reģionālajā kontekstā. Piemēram, Latgalē, kur pēc 1935. gada tautas skaitīšanas datiem dzīvoja vairāk nekā 28 tūkstoši jeb teju trešdaļa no visu Latvijā esošo ebreju kopskaita (Salnītis, 1936, 201), atrodas vairāki desmiti ar holokausta piemiņu saistītas vietas. Turpretī apdzīvotās vietās un reģionos, kur ebreju īpatsvars procentuāli nav bijis liels, šādu piemiņas vietu ir salīdzinoši nedaudz. Viens no tādiem reģioniem ir Vidzeme, kur ebreju kopienas vēsturiski bija visai nelielas vai arī daudzās apdzīvotās vietās tādu vispār nav bijis. Piemēram, vienā no reģiona lielākajām

75 Sk. Ceļu satiksmes noteikumi (2015). <https://likumi.lv/ta/id/274865-celu-satiksmes-noteikumi>

pilsētām Valmierā 1935. gadā dzīvoja vien 93, bet Cēsīs – 180 ebreju (Melers, 2013: 381, 65).

Starp apskatītajām holokausta piemiņas vietām lielāko daļu veido ebreju nogalināšanas vietas, un šajās vietās pārsvarā arī atrodas upuru mirstīgās atliekas. Tās apkārtējā vidē lielākoties iezīmē memoriāli, pieminekļi, piemiņas zīmes u. c. objekti. Samērā lielu skaitu veido arī upuru pārapbedīšanas vietas, jo ne vienmēr nogalināto ebreju mirstīgās atliekas atradās sākotnējās nogalināšanas vietās. Parasti pārapbedīšanu veica no kāda meža masīva u. c. uz tam piemērotāku vietu, pārsvarā ebreju vai arī kādu citu kapsētu. Šādi gadījumi fiksēti Jaunjelgavā, Ludzā, Varakļānos, Viesītē (Melers, 2013: 126–127, 230, 391, 401–402) u. c. vietās. Jāatzīmē, ka nereti holokausta upuru pārapbedīšana noritēja jau padomju varas gados, tomēr par šādiem notikumiem bieži vien publiska informācija sniegta netika (Melers, 2013: 248–249). Vērā ņemamu daļu no piemiņas vietām veido arī ieslodzījuma vietas, kurās ebreji tika izvietoti pirms nogalināšanas vai pārsūtīšanas uz kādu citu vietu. Tie bija gan nacistisko varas iestāžu izveidotie geto, no kuriem lielākie atradās Rīgā, Daugavpilī un Liepājā (Melers, 2013: 82, 205, 284–285), gan koncentrācijas nometnes un to filiāles (piemēram, Rīgas koncentrācijas nometne “*Kaiserwald*” un tās filiāle Popervālē) (Melers, 2013: 101, 295–296). Tāpat ar holokausta tēmu saistāmas arī citas vietas, kurās nenotika ebreju slepkavības, taču tās var uzskatīt par simboliskām atmiņas vietām, piemēram, sinagogas, muzeji u. c. vietas, kurās atspoguļota holokausta vēsture, tostarp ebreju glābējam Žanim Lipkem veltītais memoriāls Rīgā.

Informācijas pieejamība ceļotājiem par ebreju vēstures un holokausta vietām Latvijā

Gan mantojuma tūrismā, gan kultūras tūrismā, gan citas intereses vadītā tūrismā ceļotājiem primāri ir nepieciešama informācija par galamērķi, lai varētu plānot savu apmeklējumu, sastādīt maršrutu u. tml. Lai arī nereti šādas ekskursijas balstās uz profesionālu gidu vai tūroperatoru sagatavotu piedāvājumu, arī individuāliem interesentiem, kas plāno paši savus maršrutus, var būt nepieciešamība uzzināt informāciju par ebreju kopienas vēstures un piemiņas vietām. Lai noskaidrotu, kāda ir informatīvā pieejamība par ebreju kopienas vēsturi, holokaustu un ar to saistītām vietām Latvijā, tika apskatītas Latvijas pilsētu un novadu oficiālās tūrisma informācijas vietnes, kā arī starptautiski pazīstama tūrisma informācijas platforma “*Tripadvisor*” un brīvpieejas enciklopēdija “*Wikipedia*”. Tālāk tiek izvērstā analīze par šajās vietnēs pieejamo informāciju un veidiem, kā par šo mantojumu tiek vēstīts plašākai auditorijai.

“Tripadvisor”

“Tripadvisor” ir pasaulē lielākā tūrisma ieteikumu platforma, kas ik mēnesi palīdz simtiem miljonu lietotāju plānot un īstenot ceļojumus, piedāvājot ieteikumus par apskates vietām, ceļojuma galamērķiem, ekskursijām un citiem jautājumiem, balstoties uz citu ceļotāju atsauksmēm (Tripadvisor.com, n. d.). Veicot iepriekš sastādītā ar holokaustu saistīto vietu saraksta salīdzināšanu ar šajā informācijas resursā ievietotām apskates vietām, “Tripadvisor” vietnē tika identificēti ieraksti par 18 vietām Latvijā, no kurām 10 vietas bija Rīgā, bet astoņas – reģionos.

Rīgā ieteiktās vietas bija: Lielās Horālās sinagogas memoriāls un piemiņas vieta ebreju glābējiem; Biķernieku memoriāls; Rumbulas memoriāls; Vecā ebreju kapsēta; Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejs; Muzejs “Ebreji Latvijā”; Rīgas Jaunā ebreju kapsēta Šmerli; Žaņa Lipkes memoriāls; Rīgas sinagoga (Peitavas ielā); “Klupšanas akmeņi” (*Stolpersteine*) Brahmanu ģimenei (Stabu iela 59). Daugavpilī – muzejs “Ebreji Daugavpilī un Latgalē”; Liepājā – Šķēdes memoriāls; Rēzeknē – Rēzeknes Zaļā sinagoga; Aizputē – Vecā ebreju kapsēta; Bauskā – Bauskas muzejs; Cēsis – Ekspozīcija “Sirdsapziņas ugunsurs”; Ludzā – Ludzas Lielā sinagoga; Salaspilī – Salaspils memoriāls.

Lai arī faktiski vietu, kas saistītas ar ebreju vēsturi un holokaustu Latvijā, ir daudz, platformā “Tripadvisor” ir pieejama informācija par nelielu skaitu no tām. Tā kā šī vietne darbojas arī kā sociālais tīkls un balstās uz apmeklētāju atsauksmēm (Müller, 2018) un apskates vietas kopā ar rekomendācijām un fotogrāfijām var ievietot vietnes lietotāji, kā arī informāciju par sevi var papildināt ceļojumu galamērķi, tad lielā mērā tas ir subjektīvs rādītājs, kas balstīts uz aktīvāko vietnes lietotāju vēlmi dalīties ar saviem iespaidiem un rekomendācijām. Taču šīs ieteiktās vietas arī citi “Tripadvisor” ceļotāji var vērtēt un komentēt, tādējādi veidojot tūristu visvairāk apmeklēto vietu reitingu konkrētā lokācijā, kas var veicināt šo vietu atpazīstamību plašākā interesentu vidū.

“Wikipedia”

“Wikipedia” ir pasaulē pazīstamākā bezmaksas tiešsaistes enciklopēdija, kurā saturu var veidot jebkurš lietotājs. Kopš 2001. gada, kad tā tika publicēta, tajā ir apkopoti vairāk nekā 600 miljoni šķirklju vairāk nekā 300 valodās par dažādām tēmām. Mēnesī to apmeklē vairāk nekā miljards lietotāju (Wikipedia, 2023). Meklējot informāciju par vēsturiskiem notikumiem vai lokācijām, “Wikipedia” noder kā populārzinātniskas informācijas avots daudziem interneta lietotājiem, tādēļ tā tika iekļauta starp pētījumā apskatītajiem informācijas resursiem, kas būtu noderīga ceļotājiem. “Wikipedia” darbojas kā individuālu autoru

satura radīšanas platforma, un ne par visām tēmām ir izveidoti šķirklī. Turklāt katrā valodā izveidotais saturs var būt atšķirīgs gan apjoma, gan atspoguļoto faktu ziņā, kas var radīt disonansi notikumu interpretācijā dažādās valodās (Reynolds, 2016).

Raugoties uz “*Wikipedia*” ievietoto informāciju par holokaustu Latvijā, tajā esošajos angļu valodas šķirklīs tika identificēti apraksti par 42 vietām, kurās notikušas ebreju vajāšanas, ieslodzīšana un slepkavības dažādos reģionos, kā arī par dažām simboliskām piemiņas vietām kā muzeji. Vērojams, ka vairāki ieraksti “*Wikipedia*” par holokaustu Latvijā mēdz būt izvērstāki svešvalodās. Reizēm latviešu valodā vispār nav publicēta informācija, kas pieejama citās valodās. Piemēram, par masu slaktiņu – Liepājas ebreju nošaušanu Šķēdes kāpās 1941. gadā – atsevišķs “*Wikipedia*” šķirklis ar dažādu saturu izveidots 10 valodās, starp kurām nav latviešu valodas (*Liepāja massacres*, 2023). Savukārt šķirklis par Šķēdi kā apdzīvotu vietu latviešu valodā ietver tikai lakonisku ģeogrāfisku informāciju par to kā vasarnīcu ciematu, vispār nepieminot faktu par tur notikušo masu slepkavību, kamēr šī paša šķirklī angļu, zviedru, itāļu, igauņu, franču, spāņu, ivrita versijā iekļauta kaut neliela informācija par to (Šķēde (*Medzes pagasts*), 2022).

Ņemot vērā, ka “*Wikipedia*” satura veidošana un rediģēšana ir brīvprātīga un uz personīgo interesi balstīta iniciatīva, kas teorētiski ļauj ikvienam ietekmēt tur redzamo informāciju, šīs vietnes saturs jāvērtē uzmanīgi, un akadēmiskajā praksē nav pieņemts citēt “*Wikipedia*” kā leģitīmu informācijas avotu. Taču populārzinātniskās un ikdienā nepieciešamās informācijas meklēšanā šī vietne ir ļoti pieprasīta, padarot to par septīto visvairāk apmeklēto interneta vietni pasaulē (Similarweb, 2023). Vienlaikus šīs vietnes satura veidošanas principi nav hierarhiski vai uz autoritāti balstīti, bet drīzāk anarhistiski, ļaujot “*Wikipedia*” kopienas locekļiem pašiem regulēt veidu, kā tiek izšķirti konflikti par strīdīgu saturu (Elia-Shalev, 2023).

2023. gada sākumā interneta un akadēmisko vidi pāršalca ziņojums par sistemātisku un apzinātu Polijas holokausta vēstures sagrozīšanu “*Wikipedia*” lapās, labēji nacionālistiskiem satura redaktoriem mēģinot mazināt Polijas sabiedrības lomu holokaustā un veicinot antisemitisku stereotipu izplatīšanu (sk. Grabowski, Klein, 2023). Šis piemērs liecina par to, ka jautājumos par satura uzticamību šajā brīvpieejas enciklopēdijā lietotājiem ir jābūt kritiskiem pret atspoguļotās informācijas korektumu un autentiskumu. Taču, kamēr “*Wikipedia*” un akadēmiskā pētniecības vide dzīvos atsevišķu dzīvi (Harrison, 2023), daudz kas no šajā enciklopēdijā lasāmā satura būs atkarīgs no dažādu motīvu vadītiem, entuziasma pilniem indivīdiem, kas velta laiku, lai globālai auditorijai interpretētu vēsturi no sava skatupunkta.

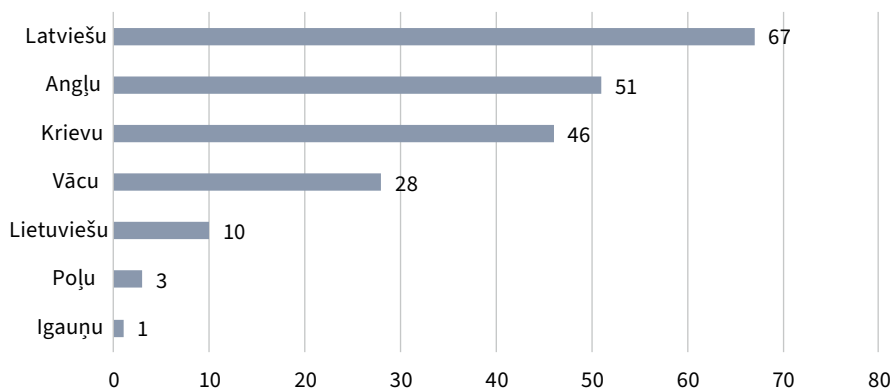

Tūrisma informācijas vietnes Latvijā

Primāri tūristiem adresēto informāciju apkopo, atjauno un izplata tūrisma informācijas centri, kas pēc Latvijas Tūrisma likuma var būt “biedrība, valsts vai pašvaldības institūciju, pašvaldības vai vairāku pašvaldību izveidota institūcija, kas sniedz informāciju par tūrisma objektiem, pakalpojumiem un palīdzību tūrisma pakalpojumu izmantošanā” (Tūrisma likums, 1998). Tūrisma informācijas vietnes dažādos novados un reģionos tiek administrētas atšķirīgi, piemēram, pastāv gan atsevišķas novada tūrisma informācijas vietnes (piem., *visitdaugavpils.lv*), gan pašvaldības kopējā internetvietnē integrēta sadaļa “Tūrisms” (piem., *zilupe.lv/turisms/*), gan reģionālu tūrisma asociāciju apkopots saturs (piem., *latgale.travel*). Tāpat valsts līmenī darbojas Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras uzturētā vietne *travel.latvia*, piedāvājot izlasi par dažādos reģionos apskatāmajiem objektiem.

Lai izvērtētu, cik pieejama ir informācija par ebreju kopienas vēsturi un holokausta piemiņas vietām Latvijas tūrisma informācijas vietnēs, 2022. gada sākumā tika meklēta informācija to novadu tūristiem adresētos tiešsaistes informācijas resursos, kuru apvidū ir fiksētas ar holokaustu saistītas vietas. Pēc šīs metodes meklējot informāciju par iepriekš identificētajām ar holokaustu saistītajām tiešajām un simboliskajām vietām un atmiņas institūcijām Latvijā, tika identificēts, ka eksistē vismaz 150 vietas Latvijā, kur ir fiziski izvietota piemiņas vieta vai piemiņas plāksne ar informāciju par tur notikušo, vai arī šī vieta darbojas kā muzejs, ekspozīcija, reliģiska celtnē vai cita veida simbolisks objekts, kas saistīts ar ebreju kopienas vēsturi un kur potenciālais apmeklētājs var iegūt kādu informāciju par šo tēmu. Analizējot Latvijas pašvaldību un reģionālās tūrisma vietnes, tika atrasti ieraksti par 67 šādām vietām 26 dažādās informācijas vietnēs. Ar ebreju kopienas vēsturi un simbolisku holokausta piemiņu saistītās vietas bija muzeji, sinagogas, nozīmīgu ebreju personu (piem., rabīnu) dzīvojamās mājas, ebreju apdzīvoto ciematu un pilsētu vēsturiskie centri, vecās ebreju kapsētas u. tml. Ar holokaustu saistītās vietas bija ebreju slepkavību vietas, pārapbedīšanas vietas, geto vietas, memoriāli / piemiņas vietas un vietas, kas veltītas ebreju glābējiem.

Vērtējot to, kādās valodās potenciāliem apmeklētājiem pieejama informācija, tika secināts, ka pieeja šim jautājumam dažādu novadu tūrisma informācijas vietnēs atšķiras. No identificētajiem aprakstiem par 67 vietām (latviešu valodā) par 51 vietu informācija tika dublēta arī angļu valodā, par 46 – krievu valodā, par 28 – vācu valodā, par 10 – lietuviešu valodā, par 3 – poļu valodā, par 1 – igauņu valodā (12.1. attēls). Šeit uzskaitīti individuāli apraksti par piedāvātajiem apskates objektiem, kas nozīmē, ka vienā tūrisma

12.1. attēls. Ar ebreju kopienas vēsturi un holokaustu saistītu vietu aprakstu pieejamība dažādās valodās Latvijas pašvaldību tūrisma informācijas vietnēs. Kopējais aprakstu skaits ($n = 67$)

informācijas vietnē varēja būt identificēti arī vairāki ieraksti par attiecīgajā apvidū esošajiem objektiem un šī informācija izvietota vairākās valodās. Bija arī atsevišķas tūrisma interneta vietnes, kas (tobrīd) bija tikai latviešu valodā.

Tāpat interesants vērojums bija par informācijas satura atšķirībām dažādās valodās publicētajos vietu aprakstos. Lai arī lielākā daļa tūrisma informācijas vietņu savu saturu dublē vienādi visās tajā pieejamajās valodās, parādījās arī tādi gadījumi, kad, piemēram, svešvalodā informācija par šīm vietām bija saīsināta vai pats apraksts bija izveidots atšķirīgi satura ziņā. Vēl savdabīgāki ir gadījumi, kad tūrisma informācijas interneta vietne kopumā tiek dublēta svešvalodās, taču dažādās vietnes versijās parādās atšķirīgas apskates vietas, piemēram, netiek uzrādīti visi ar ebreju kopienas vēsturi un holokaustu saistīti objekti. Lai arī tūrisma nozarei ir ierasta prakse veidot piedāvājumu un satura interpretāciju atbilstoši dažādiem mērķtirgiem, jautājumos par sāpīgo mantojumu kādu piemiņas vietu selektīva izlaišana dažādu valodu interpretācijās var radīt priekšstatu, ka tūrisma pārvaldītāji vēlas ierobežot to, par kurām tēmām dažādām mērķgrupām vajadzētu interesēties attiecīgajā novadā.

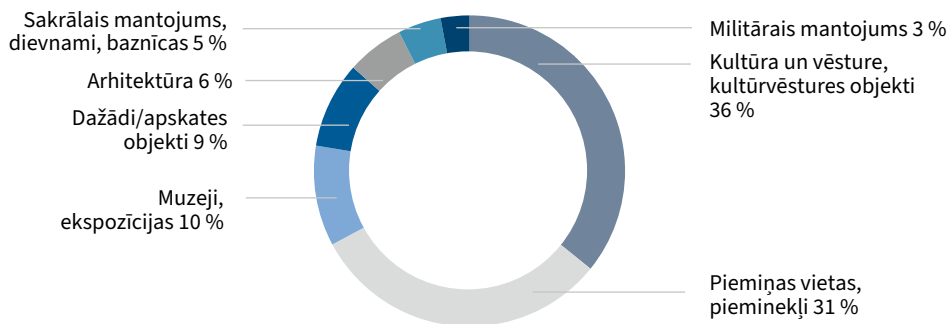
Piemēram, Sabiles novada tūrisma informācijas lapā *visit.sabile.lv* latviešu valodā atrodams ieraksts “Holokausta upuru piemiņas zīme” sadaļā “Dažādi objekti”, kur ievietots apraksts gan par traģisko notikumu, gan piemiņas vietas izveidošanu, gan norādes uz tās atrašanās vietu un GPS, un foto galerija. Angļu valodas versijā sadaļas “Dažādi objekti” vispār nav, līdz ar to

nav arī informācijas par šo un citām šīs sadaļas apskates vietām. Ieraksts vācu valodā ir gandrīz tāda paša satura kā latviski, taču lokācija ir ļoti aptuveni raksturota (“atrodas apm. 5 km no Sabiles, Rendas virzienā”) un nav norādītas GPS koordinātas, kas ļautu svešvalodā lasošajam apmeklētājam šo vietu uziet dabā. Krievu valodas versijā sadaļā “Dažādi objekti” šī holokausta upuru piemiņas zīme un vēl daži citi objekti nav iekļauti.

Kamēr Sabiles tūrisma vietne uzrāda būtiskas atšķirības tūrisma piedāvājumā dažādās valodās, arī citu pilsētu tūrisma informācijas vietnēs vērojams, ka pieejamā informācija dažādās valodās ir, piemēram, īsāka vai ievietota atšķirīgās piedāvājuma kategorijās, vai arī nav iekļautas norādes, kā pie šī objekta nokļūt. Iespējams, šādas nianse ir neuzmanības kļūdas vai vietnes administrēšanas nepilnības, taču, iespējams, ka dažviet pašvaldību tūrisma pārvaldītāji profilē dažādu valstu tūristus, iztēlojoties to potenciālās intereses un līdz ar to piedāvājot atšķirīgu tūrisma piedāvājuma saturu dažādās valodās runājošām apmeklētāju grupām. Taču šāda informācijas ierobežošana, nedublējot visu tūrisma piedāvājumu visās vietnēs piedāvātajās valodās, var radīt priekšstatu, ka pašvaldību tūrisma pārvaldītāji selektīvi izvēlas, kā reprezentēt sava novada vēsturi dažādiem apmeklētājiem.

Pievēršoties veidam, kā tūrisma informācijas vietnēs tiek vēstīts par ebreju kopienas vēsturi un holokausta piemiņu, vērojams, ka pastāv dažādas pieejas šo vietu iekļaušanai lielākās tūrisma piedāvājuma apakškategorijās. No 67 identificētajiem vietu aprakstiem 24 atrodami vietņu sadaļā, ko var klasificēt kā “Kultūra un vēsture” / “Kultūrvēstures objekti”, 21 vieta klasificēta kā “Piemiņas vietas” / “Pieminekļi”, 7 apskates vietas ietilpst sadaļās “Muzeji” / “Ekspozīcijas”, 6 – sadaļās “Dažādi objekti” / “Apskates objekti”, 4 – sadaļā “Arhitektūra”, 3 – sadaļā “Sakrālais mantojums” / “Dievnamī” / “Baznīcas”, bet par “Militāro mantojumu” tikušas nodēvētas divas vietas. Vietu dalījuma kategorijas procentuālā izteiksmē skatīt 12.2. attēlā.

Tūrisma informācijas vietnēs esošā klasifikācija dažkārt ir mulsināša, ja informācija par holokausta vietām vienā vietnē tiek ievietota dažādās sadaļās. Piemēram, Tukuma tūrisma vietnē *visittukums.lv* kopumā ir ļoti skrupulozi uzskaitīti dažādi šajā apkaimē esošie pieminekļi, memoriāli, ēkas, ielas, būves u. c., kas saistīti ar dažādām nozīmīgām norisēm Latvijas vēsturē. Šajā vietnē ir pieejama arī diezgan plaša informācija gan par ebreju vēsturiskā mantojuma tēmu (bijusī Tukuma sinagogas ēka, bijušais Tukuma rabīna nams, bijušais Tukuma ebreju lūgšanu nams, Kandavas sinagogas ēka), gan arī par trim holokausta upuru piemiņas vietām šajā apkaimē. Tomēr nav skaidrs, kādēļ viena no masu slepkavības vietām ir ievietota sadaļā “Pieminekļi un skulptūras”, pārējās divas meklējamas pie “Militārā mantojuma”.

12.2. attēls. Ebreju kopienas vēstures un holokausta piemiņas vietu apzīmēšanai piešķirtās kategorijas Latvijas tūrisma informācijas vietnēs, % (n = 67)

Izstrādājot apskates objektu kategorijas tūrisma piedāvājuma vietnēs, būtu jāizvērtē, kādas ir konkrētajām vietām piešķirtās nozīmes. Tā, piemēram, būtu vērts nošķirt piemiņas vietas un memoriālus no pilsētvides objektiem ar estētiskiem mērķiem (skulptūrām, tēlniecības objektiem), citādi var rasties īpatnēji apskates vietu virknējumi vienas kategorijas ietvaros (sk. 12.3. attēlā). Piemēram, Liepājas tūrisma vietne *liepaja.travel* to ir risinājusi, ļaujot lietotājam atlasīt objektus, kam piešķirtas kategorijas “Skulptūras un instalācijas” vai “Piemīņas vietas”.

Dažkārt informācijas iegūšanu sarežģī situācija, ja tūrisma informācijas vietnes izkārtojums un kategoriju lietojums nav intuitīvs un lietotājam draudzīgs. Piemēram, ir gadījumi, kad holokausta piemiņas vietas (kā arī citi grūti klasificējami objekti) ievietoti kā individuāli ieraksti kopējā apskates vietu sarakstā, taču tiem nav piešķirta neviena kategorija, kas darbotos kā filtrs, kurš ļautu atlasīt konkrēta veida apskates objektus. Piemēram, Daugavpils tūrisma vietnē *visitdaugavpils.lv* pie apskates vietām ir sadaļa “Kultūra un vēsture”, uz kuras uzspiežot atverot parādās piecas kategorijas “Muzeji un ekspozīcijas”, “Pilis un muižas”, “Parki un atpūtas vietas”, “Pilskalni”, “Sakrālais mantojums”. Lietotājs, intuitīvi izvēloties kādas no šīm kategorijām, nevar nonākt pie aprakstiem par septiņām šajā apkaimē esošām holokausta piemiņas vietām, kas, lai arī faktiski atrodas sadaļā “Kultūra un vēsture”, eksistē kā individuāli ieraksti kopējā sarakstā ar vairāk nekā 150 ierakstiem, kas jāizskata atsevišķi.

Būtiska informācija tūristiem ir ne vien apskates vietas apraksts un tās fotoattēli, bet arī tās atrašanās vieta vai GPS koordinātas. Attiecībā uz

● Sculptures and monuments

- Military heritage
- Unusual places

What to do?

Where to stay?

Where to eat?

TOP places

Routes

Collections

Sculpture Wild Boar

The stone sculpture "Wild Boar" was set up on 6 May 2013 after the Kandava region obtained its coat of arms, in which a black wild boar is depicted on ...

Commemorative Plaque in Kandava Station

The commemorative site is dedicated to the local residents who were deported to Siberia on the night of 13–14 June 1941.

Commemorative Plaque to Victims of Stalinism

The monument is dedicated to the local residents of Kandava deported to Siberia in 1941 and 1949. The plaque is set up on the hill on Sabiles Street ...

Memorial Site to Victims of Holocaust in Kandava

Along with the Nazi occupation, restriction of Jews was started in Kandava in July 1941. Jews were driven away to the outskirts — the area of "Dimžas" ...

12.3. attēls. Ekrānizgriezums no Tukuma tūrisma interneta vietnes *visittukums.lv* sadaļas "Pieminekļi un skulptūras" angļu valodas versijas

holokausta piemiņas vietām Latvijas reģionos īpaši lielas grūtības ceļotājiem var rasties ar piemiņas vietu atrašanu nomaļās vietās un mežu masīvos. Šajā kontekstā tūrisma informācijas vietnes, kas izvēlējušās iekļaut holokausta piemiņas vietas sava novada tūrisma piedāvājumā, ne vienmēr ievietojušas detalizētu informāciju par to atrašanās vietu ar GPS koordinātām vai tiešsaistes karti. Pētījumā identificēts, ka, lai arī lielākoties informācija par adresēm vai atrašanās vietu (dažkārt gan ļoti aptuvenu) vietnēs ir, tikai 19 ar ebreju mantojumu un holokaustu saistītiem ierakstiem tūrisma informācijas vietnēs pievienota karte vai saite uz ārēju karti (piem., *Google Maps*), kas atvieglotu orientēšanos apvidū un maršruta plānošanu.

Atsevišķās apdzīvotās vietās par ebreju kopienas vēsturi izveidoti audioģidi un tiešsaistes kartēs pieejami maršruti, piedāvājot plašāku informāciju tiem apmeklētājiem, kas vēlas izzināt ebreju mantojumu. Starp tiešsaistes audioģidiem minams *izi.travel* platformā pieejamais bezmaksas audioģids

“Ebreju Rēzekne” (latviešu, angļu un krievu valodā)⁷⁶, kur iekļauti stāsti par 23 ar ebreju vēsturi saistītiem objektiem Rēzeknē. Rēzeknes pašvaldības tūrisma informācijas vietnē <https://rezekne.lv/turisms/> par šo audiogidu informācija gan nav ievietota. Šajā vietnē savukārt tiek piedāvāti vairāki pilsētas apskates maršruti, kuros iekļauti pāris ar ebreju kopienu saistīti objekti, kā arī viens audiogida ieraksts, kas vēsta par ebreju kopienas vēsturi un Zaļo sinagogu Rēzeknē.

Cita pilsēta, kurai izveidots atsevišķs bezmaksas audiogids par ebreju kopienas vēsturi, ir Bauska. *Izi.travel* platformā kopš 2022. gada ir audioceļvedis “Bauskas ebreju stāsts” (latviešu, angļu un krievu valodā)⁷⁷, kurā ietverti 18 pieturas punkti. Tāpat pieejams arī senāk izveidots ceļvedis “Iepazīsti Bausku!”, kurā arī iekļautas dažas ar ebreju kopienas vēsturi saistītas vietas. Audiogidi ļauj pilsētas apmeklētājiem izvēlēties sev ērtu laiku, tempu un maršrutu šo vietu apskatīšanai.

Dažas tūrisma informācijas vietnes pie ebreju vēstures un holokausta piemiņas vietu aprakstiem papildus ir pievienojušas saiti uz ārējiem resursiem vai citiem materiāliem, kas sniegtu plašāku vēsturiskā konteksta skaidrojumu potenciālajiem interesentiem. Attiecībā uz muzejiem, ekspozīcijām un reliģiskajām celtnēm, kas darbojas kā vēsturi interpretējošas institūcijas un nodrošina piedāvājumu tūristiem, visbiežāk ir ievietota saite uz to tīmekļvietnēm. Starp tiem minami – Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejs, muzejs “Ebreji Latvijā”, Žaņa Lipkes memoriāls, (“*Live Riga*” vietnē), Bauskas muzejs (“*Tourism Bauska*” vietnē), ekspozīcija “Sirdsapziņas uguns” (“*Tourism Cēsis*” vietnē), muzejs “Ebreju Daugavpili un Latgalē” / Daugavpils sinagoga (vietnē “*Visit Daugavpils*”), Rīgas sinagoga (Peitavas ielā) (“*Live Riga*” saite uz Latvijas Ebreju kopienas vietni, kā arī 360 grādu panorāmu un aprakstu vietnē synagogues-360.anumuseum.org.il), Rēzeknes Zaļā sinagoga (gan “*Latgale Travel*” vietnē, gan Rēzeknes pašvaldības vietnes tūrisma sadaļā), Ludzas Lielā sinagoga (saite uz Ludzas muzeju vietnē “*Visit Ludza*”).

Savukārt attiecībā uz faktiskajām holokausta vietām, kur izveidoti memoriāli vai piemiņas vietas, pie dažiem objektiem ir iekļautas saites uz ārējiem resursiem. Piemēram, vietnē “*Live Riga*” aprakstos par Biķernieku memoriālu un Rumbulas memoriālu ir norādīta saite uz Latvijas Ebreju kopienu (jews.lv), bet par Lielās Horālās sinagogas piemiņas vietu ir norāde uz LU Jūdaiķas centra vietni “Holokausta memoriālās vietas Latvijā” (memorialplaces.lu.lv). Vietnē “*Liepāja Travel*” par Liepājas geto piemiņas vietu un pie Liepājas

76 Sk. Ebreju Rēzekne. (n. d.) *Izi.travel*. <https://www.izi.travel/en/7db8-ebreju-rezekne/lv>

77 Sk. Bauskas ebreju stāsts (n. d.) *Izi.travel*. <https://www.izi.travel/en/db66-bauskas-ebreju-stasts/lv>

bākas nogalināto ebreju piemiņas vietu ir ievietota saite uz fonda “Liepājas ebreju mantojums” vietni (*liepajajewishheritage.lv*). Vietnē “Visit Salaspils” par Salaspils memoriālu papildus informācija pieejama saitē *salaspilsmemorials.lv*. Savukārt Jaunjelgavas pašvaldības vietnes tūrisma sadaļā pie ieraksta par Jaunjelgavas pilsētas Ebreju kapiem bija papildu saite uz biedrību “Šamir” (*shamir.lv*).

Atšķirīga pieeja ebreju vēstures un holokausta mantojuma interpretācijā bija vērojama Talsu tūrisma informācijas vietnē “*Visit Talsi*”, kur aprakstā par Talsu sinagogu tika piedāvāti ieteikumi par papildu literatūru (latviešu valodā) – Antras Grūbes grāmatu “Talsu ebreji” (2013) un Daces Alsbergas un Zigurda Kalmaņa grāmatu “Talsu namu stāsti” (2017). Šī uzskatāma par neordināru un inovatīvu pieeju sarežģītā mantojuma skaidrojumiem tiem ceļotājiem, kas vēlas padziļināt savas zināšanas par attiecīgās pilsētas vēsturi.

Kopumā skatot jautājumu par informācijas pieejamību potenciāliem ceļotājiem, kas vēlētos apmeklēt ar ebreju kopienas vēsturi un holokausta piemiņu saistītās vietas Latvijā, jāatzīst, ka situācija krasi atšķiras pašvaldību tūrisma informācijas vietnēs. Ir tādas, kur informācija tiek nodrošināta vairākās valodās vai pat piedāvāti īpaši tematiskie izziņas maršruti, audio-gidi vai ārējie informācijas resursi, kamēr citviet izvietotā informācija ir samērā skopa. Virknē pilsētu un novadu, kurās bijušas ebreju apdzīvotas vietas un atrodas holokausta piemiņas vietas, tūrisma informācijas vietnēs šis sāpīgais vēsturiskais mantojums nav pieminēts. Savukārt globālai auditorijai mērķētās vietnēs “*Tripadvisor*” un “*Wikipedia*” pamatā atrodams individuālu lietotāju veidots saturs, kas sniedz selektīvu ieskatu par to, kādas ar holokausta piemiņu Latvijā saistītās tēmas un vietas ir aktuālas starptautiskai auditorijai.

Nobeigums

Šī nodaļa veidoja ieskatu par tiešajām un simboliskajām ar holokaustu saistītajām vietām Latvijā, aplūkojot informatīvo pieejamību tiešsaistes resursos, kas noderīgi kultūrvēsturiskajā mantojumā ieinteresētiem ceļotājiem un citiem potenciālajiem ebreju kopienas mantojuma un holokausta piemiņas vietu apmeklētājiem. Veicot ar holokaustu saistīto tiešo un simbolisko vietu analīzi, tika secināts, ka vismaz 150 vietas Latvijā ir iezīmētas fiziski kā piemiņas vietas vai darbojas kā atmiņas institūcijas, muzeji, ekspozīcijas, apskates objekti u. c., kur potenciālais apmeklētājs var iegūt kaut nedaudz informācijas par holokausta notikumiem attiecīgajā vietā.

Ebreju kopienas vēsture Latvijā daļēji tiek atspoguļota arī lokālos un starptautiskos ceļotājiem un citiem interesentiem veidotos informācijas resursos. Lai arī virknē Latvijas novadu tūrisma informācijas vietņu netiek iekļauta informācija par attiecīgā novada ebreju kopienas vēsturi un holokausta piemiņas vietām, šī pētījuma ietvaros kopumā tika identificēti 67 apraksti par tiešajām vai simboliskajām ar holokaustu saistītām vietām 26 pašvaldību un reģionālās tūrisma informācijas vietnēs. No 67 vietu aprakstiem par 51 vietu apraksts bija pieejams arī angļu valodā, par 46 – krievu valodā, 28 – vācu valodā. Starptautiskajā tūrisma ieteikumu vietnē “*Tripadvisor*” tika identificētas 18 ar ebreju vēsturi un holokaustu Latvijā saistītas vietas, savukārt globālajā tīmekļa enciklopēdijā “*Wikipedia*” atrodama informācija par 42 ar holokausta piemiņu Latvijā saistītām lokācijām angļu valodā.

Holokausta sāpīgais mantojums, kam veltītas dažādas piemiņas vietas Latvijā, tomēr šķiet grūti interpretējams tūrisma informācijas vietnēs, kam raksturīgi veidot vienkāršotas tūrisma piedāvājuma kategorijas dažādu apskates objektu klasificēšanai (piem., dabas objekti, muzeji, amatniecība, aktīvā atpūta u. tml.). Tūrisma informācijas resursu nodrošinātāji tiecas veidot pozitīvu iespaidu par attiecīgo pilsētu vai novadu, bieži vien izvairoties no tādas informācijas, kas raisītu nepatīkamas vai nomācošas izjūtas, radot drūmu noskaņu par konkrēto galamērķi. To joprojām nosaka pieņēmums, ka tūrisms ir primāri hedoniska rakstura, savukārt par nehedoniska tipa tūristu motivācijām un izjūtām apmeklējot “nopiētās vietas” līdz šim ir maz pētījumu un izpratnes (Nawijn et al., 2017: 350).

Tāpat, iekļaujot informāciju par sarežģīto vēsturisko mantojumu, tūrisma informācijas centriem jābūt gataviem nodrošināt papildu informāciju, kas plašāk skaidro vēsturisko kontekstu, jo ne vienmēr tūristu piesaistei adresētā satura veidotāji ir kompetenti stāstīt par ebreju kopienas vēsturi un holokaustu savā apkaimē, kas arī PSRS īstenotās atmiņu politikas un antisemitisma dēļ bijis ārpus oficiālā vēstures naratīva, atstājot vairākas paaudzes zināšanu vakuumā vai ar sagrozītu informāciju par šiem notikumiem. Iekļaujot ziņas par holokausta piemiņas vietām tūrisma informācijā, jāreķinās arī ar nepieciešamību skaidrot latviešu lomu nacistu okupācijas laikā, antisemitisma izpausmes un atsevišķu grupu sadarbību ar nacistu varas iestādēm un līdzdalību ebreju vajāšanā un slepkavībās (Dribins, 2007; Ļenskis et al., 2015).

Dažviet tūrisma informācijas vietnes šo sarežģīto jautājumu risinājušas, papildinot ebreju kopienas vēstures un holokausta vietu aprakstus ar saitēm vai rekomendācijām par ārējiem resursiem, kur iespējams iegūt plašāku informāciju. Starp šiem resursiem ir saites uz muzejiem, memoriāliem, ebreju kopienu, biedrību un sabiedrisko fondu interneta vietnēm, Latvijas

Universitātes Jūdaikas studiju centra izveidoto Holokausta memoriālo vietu datubāzi, kā arī vienā gadījumā – grāmatām par vietējās ebreju kopienas vēsturi. Šādu resursu apzināšana un sadarbība ar ebreju kopienu, muzejiem vai vēsturniekiem var būt veiksmīga prakse, lai sniegtu plašāku informāciju par ebreju kopienas vēsturi attiecīgajā novadā.

Lai arī viens no pētījuma mērķiem bija noskaidrot informatīvo pieejamību par ebreju vēstures un holokausta vietām tūrisma informācijas vietnēs, pētnieku mērķis nav norādīt, ka visas holokausta vietas būtu jāiekļauj tūrisma informācijas resursos, tādējādi pozicionējot tās kā tūrisma apskates objektus. Ņemot vērā šo vietu sensitīvo raksturu un komemoratīvo funkciju, kas būtiska savas kopienas locekļu pieminēšanai, ir saprotams, ka memoriālās vietas primāri tiek uztvertas kā upuru atdusas un pieminēšanas vietas un to apmeklējums galvenokārt ir vērsts uz atceri.

Tomēr, ņemot vērā, ka šādas vietas ir teju visā Latvijas teritorijā un tām ir fiziski izveidoti memoriāli gan pilsētvidē, gan nomaļākos apvidos, turklāt holokausts neapšaubāmi ir lielākā civiliedzīvotāju slepkavība Latvijas teritorijā, nevēlēšanās par šo tēmu runāt vai izslēdzot ebreju kopienas lomu no stāstiem par dažādu apdzīvotu vietu vēsturi, Latviju apceļojošiem tūristiem var rasties priekšstats par šīs tēmas noklusēšanu un sabiedrības aizspriedumiem vai antisemitismu. Turklāt izvairīšanās publiskot informāciju par memoriāliem, kas veltīti savā novadā agrāk dzīvojošo iedzīvotāju piemiņai, pret ko bija vērsta nacistu un viņu kolaborantu noziegumi, kontrastē ar tendenci kā apskates objektus pozicionēt virkni citu piemiņas vietu un memoriālu, to skaitā padomju represiju upuriem, Otrā pasaules karā bojāgājušajiem vai citām ar cilvēku bojāeju saistītām vietām. Ja tūrisma informācijas vietnēs kultūrvēsturiskā kontekstā informācija par ebreju kopienas vēsturi attiecīgajā novadā vai pilsētā netiek iekļauta, it sevišķi, ja tā pagātnē bijusi ar blīvu ebreju apdzīvotību, var domāt, ka šo informāciju ir vēlēšanās noklusēt, ignorēt vai arī trūkst izpratnes par to, kā par to vēstīt plašākai sabiedrībai.

Arī situācijās, kad apdzīvotas vietas ir salīdzinoši nelielas un neuztur savas tūrisma informācijas vietnes, novadu centriem ar lielāku tūristu skaitu un nozīmīgu ebreju kultūras mantojumu būtu vērts apsvērt izvietot vairāk publiski pieejamas informācijas par plašāku apkaimes vēsturi, neizslēdzot no tās sarežģīto un sāpīgo mantojumu. Vietējiem kultūras, vēstures un tūrisma “vārtu sargātājiem” (*gatekeepers*), ebreju kopienas pārstāvjiem un citām ieinteresētajām pusēm vērts pārskatīt informāciju, kas publiski pieejama tādās globālai auditorijai paredzētās vietnēs kā “*Tripadvisor*” un “*Wikipedia*”, ko veido individuāli lietotāji, ne vien lai padarītu informāciju pieejamāku plašākai sabiedrībai, bet pārbaudītu informācijas autentiskumu un iespējamos

mēģinājumus veidot tendenciozu saturu. Nākotnē reģionos būtu lietderīgi apkopot arī ziņas ar ebreju glābējiem saistītajām vietām un izvietot piemiņas vietas, tādējādi sekmējot šo cilvēku atpazīstamību un apliecinot, ka vispārējā haosa un nežēlības apstākļos bija cilvēki, kuri, riskējot ar savu dzīvību, pretojās nacistu okupācijas sistēmai un glāba Latvijas ebreju dzīvību.

LITERATŪRA

- Arfa, O. (2015, October 29). *Latvia: An unlikely escape*. The Jerusalem Post. <https://www.jpost.com/magazine/latvia-an-unlikely-escape-430413>
- Beech, J. (2000). The enigma of holocaust sites as tourist attractions – the case of Buchenwald. *Managing Leisure*, 5 (1), 29–41. <https://doi.org/10.1080/136067100375722>
- Bērziņš, D. (2023). Holokausts Latvijā. *Nacionālā enciklopēdija*. <https://enciklopedija.lv/skirklis/154017-holokausts-Latvij%C4%81>
- Bērziņš, D., Opperman, P. (2016). The Rumbula Memorial. History and Present. In: K. Barkane (ed.). *Methodical materials “Holocaust commemoration in the Baltics”*. Center for Judaic Studies at the University of Latvia, pp. 20–31.
- Delfi Kultūra. (2021, 21.decembris). Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejs aicina ziedot muzeja uzturēšanai. *Delfi*. <https://www.delfi.lv/kultura/news/culturenvironment/rigas-geto-un-latvijas-holokausta-muzejs-aicina-ziedot-muzeja-uzturēšanai.d?id=53891775>
- Dribins, L. (2007). *Antisemitisms un tā izpausmes Latvijā: vēstures atskats*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.
- Elia-Shalev, A. (2023, March 2). Wikipedia’s ‘Supreme Court’ tackles alleged conspiracy to distort Holocaust articles. *The Times of Israel*. <https://www.timesofisrael.com/wikipedias-supreme-court-tackles-alleged-conspiracy-to-distort-holocaust-articles/>
- Filieri, R., Acikgoz, F., Ndou, V., Dwivedi, Y. K. (2021). Is TripAdvisor still relevant? The influence of review credibility, review usefulness, and ease of use on consumers’ continuance intention. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 33 (1), 199–223. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-05-2020-0402>
- Gabrāns, J. (2022, 1. aprīlis). Top ceļš “Viens deviņi četri viens”. *eDruva*. <http://edruva.lv/top-cels-viens-devini-cetri-viens/>
- Grabowski, J., Klein, S. (2023). Wikipedia’s Intentional Distortion of the History of the Holocaust. *Journal of Holocaust Research*, 1–58. <https://doi.org/10.1080/25785648.2023.2168939>
- Harrison, S. (2023, April 5). Wikipedia’s “Supreme Court” to Review Polish-Jewish History During WWII. *Slate*. <https://slate.com/technology/2023/04/how-wikipedia-covers-the-history-of-the-holocaust-in-poland.html>
- Latvijas Universitātes Jūdaikas studiju centrs. (b. g.). *Holokausta memoriālās vietas Latvijā*. <http://memorialplaces.lu.lv/karte/>

- Liepāja massacres. (2023, March 16). Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Liepāja_massacres
- Light, D. (2017). Progress in dark tourism and thanatourism research: An uneasy relationship with heritage tourism. *Tourism Management*, 61, 275–301. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.01.011>
- Ļenskis, I., Bērziņš, D., Latvijas Cilvēktiesību centrs. (2015). *Antisemitisma izpausmes: vēsture un mūsdienas*. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 40.
- McCain, G., Ray, N. M. (2003). Legacy tourism: The search for personal meaning in heritage travel. *Tourism Management*, 24 (6), 713–717. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(03\)00048-7](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(03)00048-7)
- Melers, M. (2013). *Latvijas ebreju kopienas vēsture un holokausta piemiņas vietas*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts.
- Ministru kabinets. (2021, 1. jūlijs). *1. jūlijā stājas spēkā administratīvi teritoriālā reforma*. https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/1-julija-stajas-speka-administrativi-teritoriala-reforma?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- Müller, F. (2018, November 13). TripAdvisor relaunches as a social network. *DW*. <https://www.dw.com/en/tripadvisor-relaunches-as-a-social-network/a-46273147>
- Nawijn, J., Brüggemann, M., Mitas, O. (2017). The effect of Sachsenhausen visitors' personality and emotions on meaning and word of mouth. *Tourism Analysis*, 22 (3), 349–359. <https://doi.org/10.3727/108354217X14955605216096>
- Reynolds, M. (2016, December 13). Wikipedia 'facts' depend on which language you read them in. *New Scientist*. <https://www.newscientist.com/article/2115986-wikipedia-facts-depend-on-which-language-you-read-them-in/>
- Rīgas dome. (2018, 2. jūlijs). Rīgā atklās Ungārijas ebreju sieviešu piemiņai veltītu pieminekli. *LV Portāls*. <https://lvportals.lv/dienaskartiba/297065-riga-atklas-ungarijas-ebreju-sieviesu-pieminai-veltitu-pieminekli-2018>
- Salnītis, V. (1936). Ceturtā tautas skaitīšana Latvijā 1935. gadā. 1. iedzīvotāju skaits, dzimums un pavalstniecība. Rīga: Valsts statistikas pārvalde.
- Similarweb. (2023). *Top Websites Ranking – Most Visited Websites in March 2023*. <https://www.similarweb.com/top-websites/>
- Sprūde, V. (2022, 28. jūnijs). Ko īsti slēpj Baldones meži? *LA.lv*. <https://www.la.lv/ko-slepa-baldones-mezi>
- Stebbins, R. A. (1996). Cultural Tourism as Serious Leisure. *Annals of Tourism Research*, 23 (4), 948–950. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(96\)00028-X](https://doi.org/10.1016/0160-7383(96)00028-X)
- Šķēde (Medzes pagasts). (2022, June 15). *Vikipēdija*. [https://lv.wikipedia.org/wiki/Šķēde_\(Medzes_pagasts\)](https://lv.wikipedia.org/wiki/Šķēde_(Medzes_pagasts))
- Tripadvisor.com. (n. d.). *About TripAdvisor*. <https://tripadvisor.mediaroom.com/us-about-us>
- Tūrisma likums. *Likumi.lv* (1998). <https://likumi.lv/ta/id/50026-turisma-likums>
- TV Spektrs. (2016, 16. decembris). Tūristu vilināšanai Bauska rikos festivālus un veidos maršrutu par ebreju vēsturi. *LSM.Lv*. <https://www.lsm.lv/raksts/dzive-stils/celosana/turistu-vilinasanai-bauska-rikos-festivalus-un-veidos-marsrutu-par-ebreju-vesturi.a215009/>
- University of Latvia Center For Judaic Studies. (n. d.). *Jews of Latvia: Names and Fates 1941–1945*. <https://www.names.lu.lv/>

- Vessele, L. (2020). Aknīstē atklāts piemiņas akmens holokausta upuriem. *LSM.lv*. <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/akniste-atklats-pieminas-akmens-holokausta-upuriem.a379448/>
- Werdler, K. (2013). A darker type of cultural tourism. *The Routledge Handbook of Cultural Tourism*, 2013, 177–182. <https://doi.org/10.4324/9780203120958>
- Wikipedia. (2023, April 3). *Wikipedia:About*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:About>